

ŚRODOWISKOWY MODEL KRĘGÓW WSPARCIA REALIZOWANY PRZEZ PLACÓWKI I/LUB ORGANIZACJE

Propozycja na rzecz deinstytucjonalizacji

Autorzy:

Paweł Jordan, Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS

Katarzyna Świeczkowska, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligektualną, Koło Gdańsk

Agnieszka Żyta, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Redakcja

Agnieszka Żyta, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Organizatorzy:

Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS

Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligektualną, Koło Gdańsk

Dofinansowanie: Fundacja Valores

Marzec 2024

ŚRODOWISKOWY MODEL KRĘGÓW WSPARCIA REALIZOWANY PRZEZ PLACÓWKI I/LUB ORGANIZACJE

Spis Treści

WSTĘP	3
I. ZAŁOŻENIA MODELU KRĘGÓW WSPARCIA - OD INSTYTUCJI DO ŚRODOWISKA	4
1.1. Deinstytucjonalizacja a główne założenia Kręgów Wsparcia	4
1.2. Od instytucji do środowiska. Znaczenie ICF w podmiotowym podejściu do człowieka z niepełnosprawnością	6
II. ROZWÓJ MODELU KRĘGÓW WSPARCIA W POLSCE - ŻYCIE W SPOŁECZNOŚCI	9
2.1. Nasze działania, kierunki i wizja zmian	9
2.2. Filary Modelu Kręgów Wsparcia	11
2.3. Dlaczego realizujemy Model Kręgów Wsparcia? Nasze doświadczenia i refleksje	16
III. MOCNE STRONY MODELU KRĘGÓW WSPARCIA	21
3.1. Kręgi Wsparcia jako organizacja ucząca się	21
3.2. Korzyści płynące z pracy w Kręgach Wsparcia	22
3.3. Kręgi Wsparcia - propozycja dla organizacji	24
ZAKOŃCZENIE	26
BIBLIOGRAFIA	27

WSTĘP

Kręgi Wsparcia są działaniem mającym na celu tworzenie osobistych sieci relacji interpersonalnych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w ich najbliższym środowisku życia oraz przykładem działań wspierających inkluzję społeczną osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz ich „bezpieczną przyszłość” (Żyta 2022). Środowiskowy Model Kręgów Wsparcia - oparty o takie wartości jak podmiotowość, empowerment, godność jednostki oraz praca na relacjach i zasobach - jest kompleksową koncepcją wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzin w miejscu ich zamieszkania, w społeczności lokalnej, a jego **najważniejszym celem jest dobre i godne życie**.

Model Kręgów Wsparcia realizuje postanowienia wynikające z Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KOPON, 2006), zwłaszcza tych określonych w artykule 19, „Niezależne życie i włączenie w społeczeństwo”, podkreślającego, że osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do prowadzenia życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczeństwo. Ważne jest prawo wszystkich osób z niepełnosprawnościami do życia w społeczeństwie, wraz z prawem dokonywania wyborów, na równi z innymi osobami. Podkreślane jest także prawo podjęcia decyzji co do tego, gdzie i z kim osoba będzie mieszkać, podejmowanie odpowiednich środków w celu ułatwienia korzystania z tego prawa oraz pełna integracja i uczestnictwo w życiu społeczeństwa (dostęp do usług świadczonych w domu i innych usług wsparcia w społeczności lokalnej). Celem działań jest zapobieganie izolacji społecznej oraz dostęp do usług i urządzeń powszechnie dostępnych.

Model Kręgów Wsparcia - mający swoje korzenie w działaniach Judith Snow w latach 80.XX wieku, a w Polsce rozwijający się od 2015 r. (Żyta, 2022) - jest propozycją na rzecz deinstytucjonalizacji. Może być wdrażany przez każdą placówkę lub organizację, która zajmuje się wsparciem osób z niepełnosprawnością intelektualną i rodzin.

Niniejszy materiał jest zwięzłą propozycją działań mających na celu wdrożenie wsparcia środowiskowego osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, prowadzącego do deinstytucjonalizacji oraz rzeczywistej realizacji założeń Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Model Kręgów Wsparcia daje możliwość włączenia w działania różnorodnych organizacji/placówek, jest szansą na objęcie osób i rodzin na różnych etapach życia - od lat najmłodszych po późną dojrzałość. Jego kompleksowość i uniwersalność sprawdzona przez nas w różnorodnych działaniach (m.in. szkoła w Kręgach Wsparcia, ŚDS i WTZ w Kręgach Wsparcia) może być wykorzystywana przez wiele podmiotów. Niniejsze opracowanie stanowi pewne kompendium wiedzy na temat funkcjonowania Modelu Kręgów

Wsparcia, jego filarów czy propozycji dla środowiska. Bardziej szczegółowe opracowanie założeń i metodyki pracy z uwzględnieniem Modelu Kręgów Wsparcia znajduje się w zeszytach edukacyjnych (www.kregiwsparcia.pl, <https://kregiwsparcia.pl/zeszyty/> dostęp: 26.02.2024)

I. ZAŁOŻENIA MODELU KRĘGÓW WSPARCIA - OD INSTYTUCJI DO ŚRODOWISKA

1.1. Deinstytucjonalizacja a główne założenia Kręgów Wsparcia

„Deinstytucjonalizacja praktyk pomocowych to proces przechodzenia od organizowania wsparcia opartego na rozwiązaniach zakładowych, w których kluczową rolę odgrywają placówki całodobowe długookresowego pobytu, do organizowania wsparcia w sposób środowiskowy, z wykorzystaniem infrastruktury usług społecznych i innych zasobów społeczności lokalnych “ (Rymsza, 2023 s.8). Jest ona procesem wieloletnim, o bardzo szerokim zakresie, nie zawsze jednoznacznie rozumianym (Błędowski, 2021). Coraz częściej unika się wąskiego rozumienia tego procesu (jako zamknięcia zakładów czy zniesienia zasad i reguł w obszarze praktyk pomocowych) na rzecz upowszechnienia „reguł nowych, opartych na podejściu środowiskowym” (Rymsza, 2023, s.9). Polityka deinstytucjonalizacji ma mieć raczej charakter ewolucyjny niż rewolucyjny, a wśród propagowanych kierunków działań promuje się pozytywne programowanie działań publicznych, rozwijanie i profesjonalizację metodyki działań środowiskowych oraz praktyki pomocowe uwzględniające dobrostan osób wspieranych (Tamże).

Kręgi Wsparcia wpisują się w te wytyczne poprzez uwzględnianie następujących założeń:

- 1. Człowiek jest najważniejszy. Personalizacja wsparcia w wymiarze całościowym przez planowanie skoncentrowane na osobie.** Polega ono na planowaniu przyszłości i dobrego życia w oparciu o zasoby oraz potencjały jednostki, a także jej potrzeby i marzenia. Takie działanie wzmacnia empowerment osoby z niepełnosprawnością i jej poczucie sprawstwa. Jest wyrazem samostanowienia, dążenia do samodzielności oraz wspieranego podejmowania decyzji. Osoba z niepełnosprawnością jest w centrum procesu planowania, a wsparcie jest „szyte na miarę”.

2. **Wyznaczenie nowej perspektywy tworzenia relacji w społeczności - Kręgi Wsparcia.** Krąg Wsparcia to osobista sieć wsparcia ludzi życzliwych towarzyszących jednostce w codziennym życiu. Fundamentem jego tworzenia są potrzeby, potencjał i zainteresowania osoby z niepełnosprawnością. Krąg Wsparcia umożliwia włączenie jej w życie społeczności i nawiązywanie satysfakcjonujących relacji. Wspiera w podejmowaniu decyzji i rozwoju osobistym, a także dba o bezpieczeństwo i zdrowie. Składa się z różnych osób ze sfery nieformalnej (rodziny, sąsiadów, przyjaciół, wolontariuszy) oraz formalnej (profesjonalistów np. asystenta osobistego, pracownika socjalnego, terapeuty). Jej członkami mogą być także osoby z otoczenia społecznego (np. pani ze sklepu czy policjant dzielnicowy). Daje to możliwość połączenia świata usług publicznych ze światem relacji - rodzinnych, koleżeńskich czy sąsiedzkich. Członkowie Kręgu stwarzają możliwości aktywnego udziału osoby z niepełnosprawnością intelektualną w życiu lokalnej społeczności. Otaczają troską i tworzą zabezpieczenie obecnego oraz przyszłego możliwie niezależnego funkcjonowania.
3. **Budowanie partnerskich relacji z rodzinami i opiekunami.** Środowisko rodzinne jest kluczowe dla rozwoju samodzielności oraz niezależności dorosłej osoby niepełnosprawnością intelektualną. Każdy rodzic martwi się o przyszłość swojego syna lub córki. Otaczając troską i miłością obawia się jednocześnie zranienia i odrzucenia przez otoczenie. Rodziny często tworząc „parasol ochronny” nad swoim bliskim i ograniczają jego możliwości. Partnerska współpraca profesjonalistów oraz rodziców daje szansę na zaplanowanie przyszłości, lepsze samodzielne życie oraz większe otwarcie na środowisko lokalne i życzliwych ludzi dookoła.
4. **Tworzenie otwartego włączającego środowiska i praca w społeczności.** To budowanie sieci sojuszników środowiskowych i wykorzystanie zasobów społeczności oraz integracja usług. Istotne jest otwieranie społeczności na różnorodność, w tym na osoby z niepełnosprawnościami. W takim ujęciu dostrzega się takie same prawa wszystkich obywateli oraz obowiązki społeczeństwa dotyczący umożliwienia wszystkim jego członkom - niezależnie od kondycji zdrowotnej, wieku, pochodzenia i stanu funkcjonowania - pełnego życia i równych szans. Włączanie w życie społeczne, zawodowe, kulturalne oraz stała edukacja czy niwelowanie barier fizycznych

i mentalnych, a także budowanie relacji i więzi oraz postaw solidarności sprzyja pełnej inkluzji społecznej.

- 5. Usługi społeczne.** Aby włączać osobę z niepełnosprawnością do pełnego życia w społeczności potrzebne są usługi społeczne. Powinny one być szyte na miarę i oparte o planowanie skoncentrowane na osobie. W tym celu konieczne jest rozbudowanie usług środowiskowych, takich m.in. jak: asystencja osobista, mieszkania treningowe, mieszkania wspomagane, rehabilitacja, dostępny transport, wspierana praca itd. Bez nasycenia tymi usługami trudno będzie realizować rzeczywistą inkluzję osób z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej.

1.2. Od instytucji do środowiska. Znaczenie ICF w podmiotowym podejściu do człowieka z niepełnosprawnością

Model Kręgów Wsparcia odpowiada na potrzebę deinstytucjonalizacji i społecznego włączenia osób z niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzin. Podkreśla wymiar planowania przyszłości osoby z niepełnosprawnością oraz udanego życia w społeczności lokalnej. Jest to wsparcie, które zaczyna się od najmłodszych lat w oparciu o zasoby dziecka i rodziny w przygotowaniu do dorosłości. Zasoby przekierowują uwagę z leczenia niepełnosprawności na wspieranie rozwoju dziecka/osoby. Jednocześnie inspirują do zobaczenia nie tylko potrzeb osoby i jego rodziny, ale także tego, co jest dla niej ważne i co chciałaby osiągnąć. Zasoby ponadto ułatwiają budowanie pozytywnego wizerunku na zewnątrz oraz pozwalają rozpoznać sieci osobistego wsparcia istniejące wokół osoby i jej rodziny.

Kręgi Wsparcia to rozwiązanie, które znalazło się w krajowej Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 uchwalonej przez rząd 15 lutego 2021 r. (<https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218>, dostęp: 27.02.2024). Mieści się także w uchwalonej przez Radę Ministrów w czerwcu 2022 - Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.). Strategia rozwoju usług społecznych zakłada realizację procesu deinstytucjonalizacji, czyli przechodzenia od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej.

Budowanie Kręgów Wsparcia oznacza współpracę osób i instytucji zaangażowanych w życie i pracę z osobą z niepełnosprawnością i rodziną. Ten proces powinien się rozpocząć od najmłodszych lat dziecka. Tworzenie sieci społecznej i wspieranie życia powinno odbywać

się w takich samych warunkach, jakie mają inni ludzie w społeczności lokalnej. Zaczynamy od przygotowywania do dorosłości (system wsparcia w przedszkolu, szkole), a następnie wspieramy w godnym i dobrym dorosłym życiu (np. ŚDS, ZAZ, WTZ).

Model Kręgów Wsparcia kładzie akcent na włączanie osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu życia w społeczności. Podkreśla znaczenie podmiotowości i empowermentu osób z niepełnosprawnością intelektualną. Uwzględnia rolę rodzin i społeczności lokalnej w podnoszeniu jakości życia. Docenia także wagę usług społecznych. Wytwarza nowe podejście, wytyczając wizję inkluzji osób z niepełnosprawnością intelektualną w społeczności lokalnej z naciskiem na ich osobiste sieci wsparcia i relacji. Jest to praca nad wsparciem dobrego i godnego życia „tu i teraz”, a także nad zabezpieczeniem bezpiecznej przyszłości (w szczególności, gdy rodzice odejdą). Celem jest umożliwienie dalszego życia (przy wsparciu otoczenia) osoby z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej.

Wszystkie składowe modelu Kręgów Wsparcia są efektem oparcia go o główne założenia opublikowanej przez WHO Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF, 2001, 2009). Jest to dokument, który radykalnie zmienia postrzeganie niepełnosprawności, przekierowując nas z myślenia biomedycznego na myślenie biopsychospołeczne. ICF uświadamia nam, że na zdrowie i dobrostan każdego człowieka składają się nie tylko funkcje i struktury ciała, czyli to co biologiczne i medyczne, a co dotychczas było kluczowym elementem w myśleniu o niepełnosprawności, ale także nasza aktywność (samodzielność), uczestnictwo (poczucie przynależności), czynniki środowiskowe i osobowe.

ICF jest podejściem holistycznym i transdyscyplinarnym, a przyjęcie go pociąga za sobą konkretne konsekwencje:

- zachęca nas do uznania, że rozpoznanie medyczne jest niewystarczające do zrozumienia tego, jak funkcjonuje osoba. Jest ono tylko jednym z elementów diagnozy funkcjonalnej, na którą składają się wszystkie wymienione w ICF obszary i która pokazuje nam osobę w wielu różnych wymiarach,
- wskazuje na to, iż dalsze postępowanie wobec osoby jest uzależnione nie tylko od rozpoznania medycznego, ale także od wyników oceny funkcjonalnej osoby oraz oceny zasobów i potrzeb osoby i jej rodziny,

- ponieważ podjęte w modelu biopsychospołecznym działania mają nie tylko charakter biomedyczny, możliwe i konieczne jest zaangażowanie w każdą z podejmowanych aktywności zarówno osoby, jak i jej rodziny i środowiska,
- pokazuje różnego rodzaju powiązania i wzajemny wpływ na siebie poszczególnych obszarów, co oznacza konieczność pracy transdyscyplinarnej. Jest to poziom znacznie wyższy niż praca multi- czy interdyscyplinarna,
- celem prowadzonych działań nie jest „naprawianie” osoby, a wspieranie jej rozwoju niezależnie od istniejących dysfunkcji i deficytów.

Podsumowując, model biopsychospołeczny przekierowuje naszą uwagę z niepełnosprawności na osobę, co ma ogromne znaczenie dla naszych dalszych działań. Oznacza bowiem, że nasza praca ma być z osobą, a nie z jej niepełnosprawnością. Model Kręgów Wsparcia jest zatem **modelem osobocentrycznym**. Jest także podejściem, którego głównym założeniem nie jest stygmatyzowanie osób z niepełnosprawnościami (ableizm), a empowerment, rozpoznawanie i rozwijanie zasobów osoby. Takie działania mają prowadzić do niezależnego i dobrego życia w społeczności. Jest to główny cel Kręgów Wsparcia. Model zakłada, że każda osoba, bez względu na swój stopień niesamodzielności i niepełnosprawności ma prawo do samostanowienia, czyli decydowania o sprawach dotyczących jej samej oraz jej życia. Jednym z zadań realizowanych w ramach modelu jest właśnie wspieranie rozwoju kompetencji potrzebnych do dokonywania wyborów i podejmowania decyzji przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Życie osoby ma być nie tylko niezależne. Powinno również być dobre. Dlatego - zgodnie z misją Planned Lifetime Advocacy Network (<https://plan.ca/>, dostęp: 27.02.2024), z której Kręgi czerpią wiele inspiracji - każda osoba powinna:

- mieć możliwość dokonywania wyborów i podejmowania decyzji,
- móc mieszkać w miejscu, które nazywa domem,
- mieć poczucie bezpieczeństwa finansowego,
- posiadać wsparcie przyjaciół i rodziny,
- móc uczestniczyć aktywnie w życiu społeczności lokalnej,
- mieć poczucie bezpieczeństwa w wyniku dobrze zaplanowanej przyszłości.

II. ROZWÓJ MODELU KRĘGÓW WSPARCIA W POLSCE – ŻYCIE W SPOŁECZNOŚCI

2.1. Nasze działania, kierunki i wizja zmian

Model Kręgów Wsparcia obecnie jest realizowany przez ponad 20 placówek/ organizacji - przedszkoli, szkół, ŚDS, WTZ, ZAZ a także jeden CUS (Centra Usług Społecznych) (<https://kregiwsparcia.pl/>, dostęp: 27.02.2024). Obserwujemy zwiększające się zainteresowanie ze strony różnych środowisk np. Rodzinnych Domów Dziecka. Inspiracja pochodziła z kanadyjskiej organizacji PLAN (plan.ca, dostęp: 27.02.2024, Żyta 2022). Pierwsze Kręgi Wsparcia rozpoczęły działanie w Warszawie w ramach Warszawskiego Forum na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną przy Stowarzyszeniu BORIS. Następnie model „Bezpieczna przyszłość” był wdrażany w ośmiu społecznościach w Polsce: Jarosław, Nidzica, Biskupiec, Ostróda, Suwałki, Elbląg, Gdańsk, Goleniów. Partnerami w realizacji było: Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną PSONI (Zarząd Główny i 7 Kół), Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS, Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niewidomych i Słabowidzących „Tęcza”, Stowarzyszenie Horyzont, Uniwersytet Warszawski oraz ośmiu partnerów samorządowych. Do rozwoju modelu dołączyły w 2021 roku trzy nowe Koła PSONI: Bytom, Tarnów, Zgierz (<https://kregiwsparcia.pl/>, dostęp: 27.02.2024, Żyta 2021, 2022), a następnie inne placówki / organizacje z Polski.

W naszych działaniach istotne są wartości wyznaczające kierunek i wizję zmiany. To one budują fundament działania w modelu Kręgów Wsparcia (tabela nr 1).

Tabela nr 1. Wartości w Kręgach Wsparcia

GODNOŚĆ	każdy człowiek jest wartością
INKLUZJA	dobrze życie w społeczności w relacji z innymi
RÓŻNORODNOŚĆ	każdy jest inny i każdy zasługuje na szacunek
NIEZALEŻNOŚĆ	prawo do podejmowanie własnych decyzji
PODMIOTOWOŚĆ	wzmacnianie poczucie własnej wartości
PRACA NA ZASOBACH	opieranie się na tym co jest mocne, na talentach i umiejętnościach, potencjałach
EMPOWERMENT	wzmacnianie sprawczości

Źródło: opracowanie własne

- Potrzeba zmiany i wsparcia środowiskowego (Jordan, 2021,s.10)

Proces zmiany społecznej dokonuje się w ramach wdrażania modelu na kilku poziomach i w kilku wymiarach, obejmując: (A) zmianę w życiu osoby z niepełnosprawnością intelektualną, (B) zmianę w życiu rodziny osoby z niepełnosprawnością, (C) zmianę w społeczności lokalnej, (D) zmianę w samorządzie lokalnym, (E) zmianę w placówkach wsparcia i usługach.

A. Zmiana w życiu osoby z niepełnosprawnością ma wydobyć potencjał, zwiększyć samodzielność, wesprzeć społeczne kontakty, rozwinąć sieć oparcia poprzez bazowanie na mocnych stronach i zainteresowaniach osoby. Ma dać szansę na zakorzenienie i pozostanie osoby w społeczności w sytuacji, kiedy opiekunowie odejdą.

B. Zmiana w życiu rodziny z osobą z niepełnosprawnością ma wesprzeć rodziny w myśleniu i planowaniu przyszłości swojego bliskiego. Tworzy nową szansę na pokierowanie i zaplanowanie przyszłości osoby z niepełnosprawnością intelektualną zapobiegając tym samym zdaniu się na przypadkowość i los. Pomaga rodzinie w otworzeniu się na nowe kontakty, daje szansę na oparcie społeczne, rozwija nowe możliwości życiowe. Tworzy środowisko wsparcia i samopomocy rodzin.

C. Zmiana w społeczności lokalnej to systemowa zmiana myślenia ludzi i instytucji na temat osób z niepełnosprawnością i umożliwienie im pełnego udziału w życiu w społeczności lokalnej. Celem jest to, aby każda osoba z niepełnosprawnością intelektualną faktycznie była i czuła się wartościowym i ważnym członkiem swojej społeczności. By mogła aktywnie, na miarę swych możliwości psychofizycznych, nie tylko korzystać z dóbr oraz osiągnąć kultury i cywilizacji, ale też włączać się w ich tworzenie.

D. Zmiana w samorządzie lokalnym to wytworzenie poczucia odpowiedzialności za grupy wrażliwe. To wpływanie na postawę zawierającą się w pojęciu samorządu społecznie odpowiedzialnego czyli zadbania, aby w programach i budżetach samorządowych jako ważne cele i projekty znalazły się działania na rzecz grup słabszych. W tym w szczególności obszar działań środowiskowych i deinstytucjonalizacji.

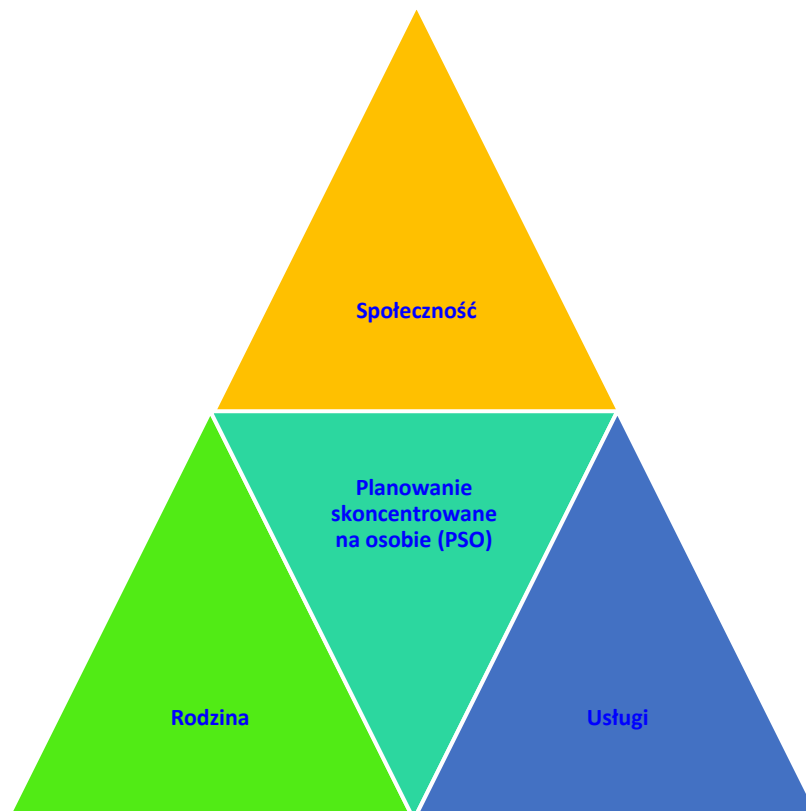
E. Zmiana w organizacjach i placówkach wsparcia. To włączenie myślenia środowiskowego do organizacji i placówek wsparcia osób z niepełnosprawnością. To przejście od działania instytucjonalno – placówkowego do wsparcia i całościowego planowania skoncentrowanego na osobie oraz partnerstwa z rodzinami. To myślenie i działanie przez (z) środowiskiem lokalnym, włączając model Kręgów Wsparcia jako strategiczny kierunek rozwoju.

2.2. Filary Modelu Kręgów Wsparcia

Model Kręgów Wsparcia opiera się o 4 filary (rycina 1). Są one traktowane razem i wzajemnie się przenikają:

- Planowanie skoncentrowane na osobie.
- Współpraca z rodzinami (budowanie partnerskich relacji z rodzinami i opiekunami).
- Współpraca ze społecznością.
- Usługi społeczne.

Ryc.1. Filary Kręgów Wsparcia

Źródło: opracowanie własne

- **Planowanie skoncentrowane na osobie (PSO)**

PSO to spersonalizowane planowanie w wymiarze całościowym, które wzmacnia empowerment osoby z niepełnosprawnością intelektualną i jej poczucie sprawstwa. Planowanie jest skoncentrowane na pozytywnej zmianie w życiu człowieka

i jakości życia. Ma zarówno wymiar „tu i teraz”, ale również perspektywę długofalową. To planowanie przyszłości i dobrego życia w oparciu o zasoby oraz potencjały, potrzeby i marzenia osoby z niepełnosprawnością oraz budowanie Kręgu Wsparcia.

Realizacja założeń PSO w placówce / organizacji:

- każda placówka lub wszystkie placówki wsparcia (OREW, Szkoła, ŚDS, WTZ, ZAZ, mieszkalnictwo, COM) w danej organizacji realizują PSO zarówno „tu i teraz”, jak i poprzez długofalowe planowanie oraz zabezpieczenie przyszłości;
- PSO to fundament całego procesu deinstytucjonalizacji, który opiera się na tworzeniu całościowego planu z centralnym miejscem osoby z niepełnosprawnością. Prowadzona jest dokumentacja / portfolio (od szkoły, po placówki dla dorosłych). PSO jest „zwozikiem” wspierania osoby oraz potrzebnego wsparcia i usług;
- każdy uczestnik ma pracownika kluczowego, który prowadzi proces PSO, tworząc zespół planistyczny. Pracownik jest wspierany przez swoją placówkę. Jeśli osoba z niepełnosprawnością korzysta z dwóch usług (np. ŚDS i mieszkania) to w każdej usłudze ma pracownika kluczowego;
- pracownik kluczowy pobudza myślenie i rozeznanie istniejącej sieci oraz wspólny namysł nad innymi osobami, podmiotami, które mogą / powinny pojawić się w kręgu wsparcia oraz pomysły jak je pozyskać do różnych obszarów życia. Tworzony jest system komunikacji i współpracy kręgu.

• Budowanie partnerskich relacji z rodzinami i opiekunami

Tworzenie partnerskich relacji między rodzinami i profesjonalistami to fundament dobrego wsparcia dla osoby z niepełnosprawnością. Istotą działań jest współpraca przy PSO. Celem staje się rozwój dobrego życia, wspieranie autonomii, tworzenie kręgów wsparcia i zabezpieczenie przyszłości osoby. Perspektywa ta powinna towarzyszyć rodzinie od najmłodszych lat dziecka i przejawiać się w przygotowywaniu osoby z niepełnosprawnością do dorosłości i wsparciu w dorosłym życiu. To stopniowe zwiększanie możliwości samodzielnego decydowania o sobie w codziennym życiu i poszerzanie zakresu aktywności osoby i relacji w społeczności. Działania pozwalają budować wiarę i nadzieję na godne życie osoby z niepełnosprawnością (przy wsparciu) w społeczności lokalnej. Środowisko rodzinne jest niezwykle ważne dla rozwoju samodzielności i niezależności osoby z niepełnosprawnością.

Realizacja filaru współpracy rodzinami w placówce / organizacji

- budowana jest partnerska relacja: profesjonaliści i rodzice, oparta na wzajemnym zaufaniu i szacunku. Stworzone są efektywne formy komunikowania się;
- tworzone są różne formy wsparcia dla rodziców: grupa edukacyjna, grupa wsparcia i samopomocy, poradnictwo, obozy, turnusy, rodzinne wyjazdy integracyjne;
- realizowana jest współpraca z rodziną w ramach procesu planowania skoncentrowanego na osobie;
- wspierane są rodziny w myśleniu o bezpiecznej przyszłości dla osób z niepełnosprawnością. Jest to pogłębiona, praca z osobą i rodziną. Istotne jest tworzenie (wspólnie z osobą i rodziną) planu bezpiecznej przyszłości

• Współpraca ze społecznością

Ważnym filarem w modelu środowiskowym jest wyjście do społeczności i poszukiwanie sojuszników zmiany, tworzenie otwartego włączającego środowiska oraz praca w społeczności. Działanie polega na budowaniu sieci sojuszników środowiskowych i wykorzystaniu zasobów społeczności. Istotne jest także otwieranie społeczności na różnorodność i osoby z niepełnosprawnościami. Przypominanie, że mają one takie same prawa jak wszyscy obywatele, a społeczność powinna im umożliwiać pełne życie i równe szanse.

Ważne jest tworzenie relacji i budowanie kręgów wsparcia jako osobistej sieci wsparcia ludzi życzliwych towarzyszących w codziennym życiu osobie z niepełnosprawnością intelektualną. W planowaniu skoncentrowanym na osobie (PSO) ważnym krokiem jest analiza koła relacji, czyli zidentyfikowanie osób, które mają jakieś relacje z osobą z niepełnosprawnością intelektualną i jej rodziną. Krąg Wsparcia umożliwia włączenie w życie społeczności i nawiązywanie relacji, wspiera w podejmowaniu decyzji i rozwoju osobistym, dba o bezpieczeństwo i zdrowie. Składa się z różnych osób ze sfery nieformalnej (rodziny, sąsiadów, przyjaciół, wolontariuszy) i formalnej (profesjonalistów np. asystenta osobistego, pracownika socjalnego, terapeuty, ale także pani ze sklepu). To połączenie świata usług publicznych ze światem relacji - rodzinno, koleżeńsko, sąsiedzkich.

Realizacja filaru współpracy ze społecznością w placówce / organizacji:

- tworzona jest koalicja i partnerstwo sojuszników kręgów wsparcia i deinstytucjonalizacji. Partnerstwo jest oparte o wartości i metody pracy PSO;
- partnerzy rozumieją humanistyczne i godnościowe założenia PSO oraz współtworzą je. Włączają się do zespołów planistycznych oraz aktywnie włączają osoby z niepełnosprawnościami w działania swoich podmiotów;
- pracownik kluczowy wspiera tworzenie się kręgu wsparcia w oparciu o sieć kontaktów, osoby, rodziny, asystenta, placówki, społeczności, usług. Łączony jest świat formalny i nieformalny. Wszyscy odpowiadają, za tworzenie się kręgu;
- asystent osobisty we współpracy z różnymi podmiotami włącza osobę do życia w społeczności w oparciu o jej potrzeby, zainteresowania i zasoby. Współpracuje z partnerami lokalnymi;
- prowadzona jest edukacja środowiskowa o osobach z niepełnosprawnościami i działania na rzecz przewycięzania stereotypów. Pokazywanie zasobów, talentów i możliwości osób z niepełnosprawnościami;
- włączony jest organizator społeczności lokalnej / pracownik socjalny (jeśli jest w gminie) do tworzenia sieci partnerskiej;
- sporządzona jest mapa ważnych partnerów i usług, z których lokalnie może skorzystać osoba oraz rodzina.

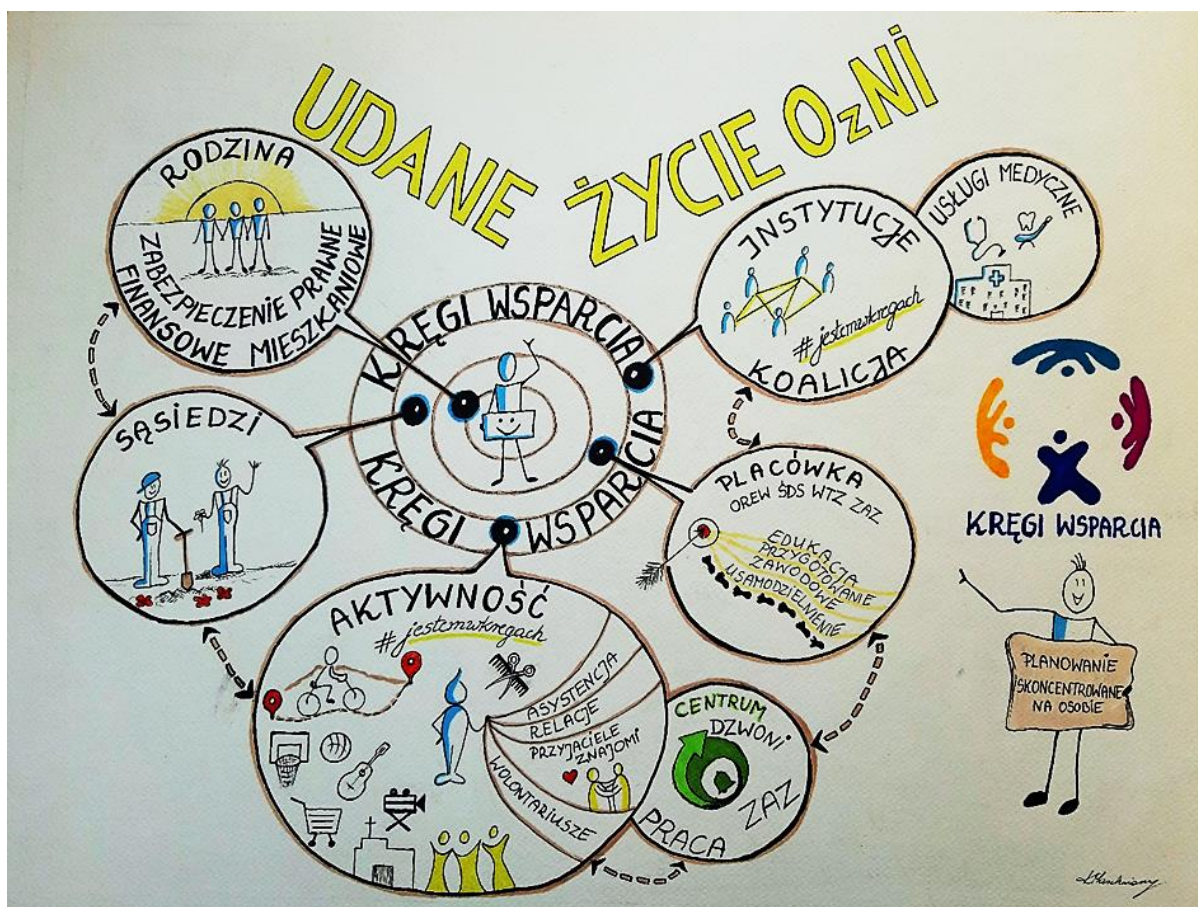
• Usługi społeczne

Konieczne dla dobrego życia w społeczności są usługi społeczne. Są to placówki dzienne, jak również inne usługi społeczno – zdrowotne, z których może skorzystać osoba z niepełnosprawnością intelektualną i rodzina w swoim środowisku. Wsparcie ze strony rodziny czy społeczności nie może być usprawiedliwieniem braku usług ze strony sfery publicznej czyli samorządu i państwa. Aby zatrzymać osoby z niepełnosprawnością w swoim środowisku muszą pojawić się stałe, ogólnodostępne usługi społeczne.

Realizacja filaru usługi w placówce/organizacji/środowisku:

- usługi są tworzone dla konkretnej osoby w oparciu o PSO;
- asystent osoby z niepełnosprawnością - to osoba wspierająca niezależne życie oraz łącznik ze społecznością - tworzy warunki do rozwoju samodzielności i uczestnictwa w społeczności;
- usługa wytnieniowa dla rodzin;
- doradztwo - prawne, psychologiczne, seksuologiczne, dietetyczne i inne potrzebne;
- usługi rehabilitacyjne;
- usługi transportowe;
- usługi mieszkaniowe (mieszkania wspomagane, treningowe);
- inne.

Ryc. 2. Udane życie osoby z niepełnosprawnością - plakat przygotowany w ramach Kręgów Wsparcia

Źródło: autor Klaudia Marchwiany

2.3. Dlaczego realizujemy Model Kręgów Wsparcia? Nasze doświadczenia i refleksje

- **PSONI Koło w Gdańsku**

PSONI Koło w Gdańsku przystąpiło do wdrażania modelu Kręgów Wsparcia poprzez udział w projekcie „Bezpieczna przyszłość osób z niepełnosprawnością intelektualną – testowanie modelu”, realizowanego w latach 2014-2020 ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W pierwszym etapie realizacji modelu wsparciem objęto 10 dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. W kolejnych latach, aż do końca 2023 roku kontynuowano działania, realizując projekt „Kręgi Wsparcia - usługa wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną na poziomie lokalnych społeczności” finansowany ze środków Miasta Gdańsk. Działania Kręgowe stanowiły także element projektu „Kompleksowe usługi społeczne realizacją prawa do niezależnego życia osób z niepełnosprawnością intelektualną” realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

Kręgi „zakorzeniały się” w Gdańsku od dłuższego czasu i dokonywało się to różnymi drogami. Początkowo wszystkie z podejmowanych w ramach wspomnianych projektów działań, dotyczyły dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Tymczasem, pojawiła się myśl, że przecież Kręgi należałoby dedykować również dzieciom i młodzieży. To właśnie w Gdańsku padło zdanie <Kręgi Wsparcia są nie fair>. Nie fair, ponieważ w swoich dotychczasowych założeniach widziały tylko osoby dorosłe.

Tak właśnie, zaczęła się nasza droga ze Szkołą w Kręgach. Przy wsparciu Pawła Jordana (Stowarzyszenie BORIS) zaczęliśmy układać to, co dotychczas robiliśmy i uzupełniać o kolejne „kawałki”. Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF, 2001), F-words for Child Development (<https://canchild.ca/en/research-in-practice/f-words-in-childhood-disability>, dostęp: 27.02.2024), wsparcie skoncentrowane na rodzinie, edukacja włączająca, zespół transdyscyplinarny, to wszystko ułożyło się w 4 filary naszego modelu edukacji:

- podejście skoncentrowane na uczniu,
- partnerska współpraca z rodziną,
- szkoła w społeczności lokalnej
- szkoła ucząca się.

Realizujemy ten model już kolejny rok i obserwujemy, jak bardzo zmienia on jakość życia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Widzimy jak zmienia się jakość życia ich rodzin oraz jakość współpracy między rodzinami a nami, profesjonalistami. Zauważyliśmy również, że ten model zmienia nas. Praca „modelem kręgowym” to nieustająca praca nad sobą, nad zmianą postaw, zmianą języka, sposobu komunikowania się. Co więcej, dotarło do nas również, że zostaliśmy dostrzeżeni, przez społeczność lokalną, przez władze samorządowe, przez inne miasta i osoby w Polsce. Tak właśnie - stopniowo i wielozakresowo - zrealizowaliśmy założenia włączenia społecznego. Pokazaliśmy, że tu jesteśmy i przynależymy.

Pracując nad modelem Szkoły w Kręgach zaczęliśmy zaszczepiać ten model czterech filarów również w innych placówkach, Warsztacie Terapii Zajęciowej i Środowiskowym Domu Samopomocy. Elementy Kręgów wdrażane były w Zespole Mieszkań Społecznych oraz Biurze Integracji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych. Zaczęliśmy czuć, że praca kręgowa powinna wchodzić w <DNA naszych placówek>, że musimy przejść od pracy z niepełnosprawnością - do pracy z osobą, z pracy czysto terapeutycznej - do pracy nad wspieraniem rozwoju. Musimy odejść od pracy na deficytach - na rzecz pracy na zasobach, a także pamiętać o potrzebach i celach osoby oraz jej rodziny, a nie - naszych. Dlatego dziś mówimy już nie tylko o placówkach w Kręgach, ale o **Kole, PSONI Gdańsk, organizacji w Kręgach**. Czujemy ogromną potrzebę wdrażania modelu już od najmłodszych lat tak, aby zapobiegać wykluczaniu osób z niepełnosprawnościami. Jest to działanie korzystniejsze niż późniejsze „przywracanie ich z powrotem do społeczeństwa”. Mamy także poczucie, że ten osobocentryczny i prawocłowieczy model jest realizacją misji naszego Stowarzyszenia. Kręgi stawiają w centrum osobę z niepełnosprawnością i „sieciują” poszczególne elementy jej środowiska, prowadząc do niezależnego i dobrego życia.

Na stronie www.kregiwsparcia.pl (dostęp: 27.02.2024) można przeczytać historię Pani Anny, Pani Wiesławy oraz Zuzanny i jej rodziny, które wspierane są przez nasze Koło. Tych historii zmian mamy wiele. Historii uchronienia osoby przed spędzeniem życia w DPS, w samotności. Historii rozwijania skrzydeł, poznawania własnych możliwości, marzeń, robienia planów na przyszłość. Te historie przekonują nas o tym, że warto „pracować Kręgami”. Dają nam także wzmocnienie wtedy, kiedy bywa trudno.

Wdrażanie modelu nie jest pozbawione wyzwań. Chociaż zachowane są dotychczasowe placówki, model całkowicie przedefiniowuje ich pracę. Jest to więc ewolucja, a jednocześnie rewolucja. Cały proces wymaga zarówno od kierownika, jak i całego zespołu gotowości na zmianę, co dla wielu osób jest dużą trudnością. Przekierowanie uwagi profesjonalistów, a także

często rodzin oraz samych osób z niepełnosprawności na pracę skoncentrowaną na zasobach i osobie wymaga czasu, szkoleń i pracy nad sobą. Tym bardziej, że model biomedyczny jest wciąż bardzo zakorzeniony w Polsce w naszej świadomości. Wychodzenie z butów „specjalistów”, „podopiecznych”, „usługobiorców” po latach funkcjonowania w tych rolach, jest dla wielu osób bardzo trudne. Przystawienie swojej pracy <z pracy do wewnątrz> na <pracę na zewnątrz> to wychodzenie ze swoich dotychczasowych stref komfortu. To wszystko wymaga odwagi.

Jednak każda kolejna osoba i każda kolejna rodzina pokazuje nam, że to jest właściwa droga. Droga do deinstytucjonalizacji, samostanowieniu i satysfakcjonującemu życiu w społeczności.

Kręgi dają moc osobom z niepełnosprawnościami, ich rodzinom. Dają moc nam, ponieważ ucząc się dostrzegać zasoby osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, nauczyliśmy się także dostrzegać i doceniać własne.

(autorka: Katarzyna Świeczkowska)

- **Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem” w Zamościu**

Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem” w Zamościu od 1990 r. wspiera osoby z niepełnosprawnościami (powstałymi głównie w wyniku mózgowego porażenia dziecięcego) oraz ich opiekunów faktycznych.

W pierwszych latach działalność Stowarzyszenia skupialiśmy się na tworzeniu i prowadzeniu usług wsparcia (przede wszystkim opartych o placówki zintegrowanej rehabilitacji czyli łączące profil medyczny, edukacyjny i społeczny dla dzieci i młodzieży oraz placówki terapeutyczne oraz wsparcia środowiskowego dla osób dorosłych). Miało to służyć stworzeniu oferty, której dotychczas na Zamojszczyźnie nie było. Bardzo szybko zrozumieliśmy, że bycie usługodawcą jest niewystarczające.

Stowarzyszenie było jedną z pierwszych organizacji w Polsce, które zaczęły stosować ocenę funkcjonalną opartą o ICF, ICF-CY (ICF Core Set dla mpd) i które wprowadziły holistyczny i biopsychospołeczny kierunek rozumienia niepełnosprawności i zmniejszania jej skutków. W ciągu kolejnych lat naszej działalności coraz mocniej uświadamialiśmy sobie, że jej głównym celem jest włączenie osoby z niepełnosprawnością i jej rodziny w główny nurt życia społecznego, zwiększenie aktywnego w nim uczestniczenia. Wymiernym efektem

zmiany naszej filozofii myślenia była modyfikacja naszej misji, w której słowo „pomoc” zostało zamienione na słowo „wsparcie”.

Uruchamialiśmy nowe formy wsparcia, m.in. asystencję osobistą (na długo przed istnieniem rządowych programów, finansujących to wsparcie). Uruchomiliśmy treningi zamieszkania, które stały się ważnym elementem treningów niezależnego życia.

W ciągu ostatnich trzech lat, obserwując pracę zaprzyjaźnionych z nami organizacji takich jak PSONI Koło w Gdańsku oraz PSONI Koło w Jarosławiu, rozpoczęliśmy prace w zakresie lepszego poznania i zrozumienia filozofii i Modelu Kręgów Wsparcia. Pomogły nam w tym wizyty studyjne oraz spotkania i szkolenia z kadrą PSONI Gdańsk i PSONI Jarosław. Nasi koledzy życzliwie i profesjonalnie wdrażali nas w „pracę kręgową”. Z końcem 2023 r. jako Stowarzyszenie przystąpiliśmy do sieci Kręgów Wsparcia i podjęliśmy się zobowiązania, aby w pierwszym etapie naszej pracy, w prowadzonych przez nas: Zespole Szkół Specjalnych, Środowiskowym Domu Samopomocy, Warsztacie Terapii Zajęciowej oraz Kompleksie Wspomagane Mieszkalnictwa rozpocząć stawianie mocnego fundamentu, tj. podejścia skoncentrowanego na osobie. W jego ramach jeszcze bardziej skoncentrujemy się na słuchaniu potrzeb naszych uczniów, uczestników i mieszkańców. Skupimy się na oddziaływaniu na zasoby i potencjał każdej z osób, zamiast oddziaływaniu (często z góry skazanym na nieefektywność) - na braki i deficyty.

Dla Stowarzyszenia, jako ciągle rozrastającego się organizmu, Model Kręgów Wsparcia, jest również ważnym budulcem transdyscyplinarności. Zmuszającym nas do patrzenia horyzontalnego – skoncentrowanego na przyszłości osoby z niepełnosprawnością i jej otoczenia, daleko wykraczającego poza tożsamość i zadania danej placówki.

Jako społeczność Stowarzyszenia, wiemy, że wędrówka „krok za krokiem” do samostanowienia i podmiotowości wiedzie szlakiem Kręgów Wsparcia. Dlatego z nadzieją ruszamy w drogę razem z naszymi przyjaciółmi z innych NGO.

(autorzy: Maria Król, Kamil Kabasiński)

- **Fundacja Dom Marzeń w Gdyni**

Dom Marzeń w Gdyni powstał z potrzeby rodziców, aby zabezpieczyć przyszłość swoich dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Wiedząc, że w przyszłości same sobie nie poradzą, zawsze szukaliśmy sposobu w jaki możemy zorganizować ich codzienne życie, tak aby w przyszłości były jak najbardziej samodzielne i niezależne. Szczególnie istotne było dla

nas to, aby tworzyły kiedyś szczęśliwe, wzajemne więzi z własnym rodzeństwem. Rodzinne, niezależne związki, nie opierające się na przymusowej opiece czy braku wyboru.

Intuicyjnie tworzyliśmy grupy wsparcia, relacje w sąsiedztwie, integrowaliśmy środowisko, wspieraliśmy samodzielność. W efekcie wybudowaliśmy w Gdyni Dom Marzeń. Jego lokalizacja była starannie wybrana, tak aby móc maksymalnie wspierać niezależność każdego członka rodziny z niepełnosprawnością. Nasz Dom umożliwił nam stworzenie dostosowanej przestrzeni i podjęcie współpracy z sąsiedztwem. Nadal jednak była to droga intuicyjna, oparta na różnorodnie ukierunkowanych działaniach.

Gdy poznaliśmy ideę Kręgów Wsparcia zrozumieliśmy natychmiast, że jest to droga, którą sami idziemy po omacku od lat. Dlatego decyzja dołączenia do kręgowej społeczności była natychmiastowa. Możliwość skorzystania z narzędzi i dotychczasowej praktyki funkcjonowania Kręgów w innych miejscach w Polsce jest dla nas szansą na szybsze i efektywniejsze zabezpieczenie naszych mieszkańców i uczestników z niepełnosprawnością intelektualną. Otwiera to nie tylko szansę na życie w dobrostanie osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, ale pozwala również ukierunkować i skonkretyzować wsparcie jakie wiele osób oraz instytucji pragnie udzielić. Dodatkowo, kręgowy system pracy umożliwia nam możliwość pozostawienia osób z niepełnosprawnością intelektualną po odejściu opiekunów, w ich naturalnym środowisku życiowym – we własnym domu, jeżeli taka jest ich potrzeba i wola.

Dzięki tym wszystkim rozwiązaniom jesteśmy w stanie spełniać nasze marzenia o bezpiecznej przyszłości oraz niezależności naszych rodzin i wspierać proces deinstytucjonalizacji. To dla nas BARDZO ważne.

Skoncentrowanie na osobie z niepełnosprawnością intelektualną i wyjście od potrzeb, które sama wyartykułuje (m.in. z pomocą AAC czyli komunikacji wspomagającej i alternatywnej), to droga, którą chcemy zdecydowanie dążyć. Bycie rodzicem, który jest partnerem w opracowaniu i wdrażaniu planu wsparcia to rola, którą jako rodzice zawsze chcieliśmy realizować.

Kręgi Wsparcia umożliwiają nam zatem efektywną pracę, która ma dla nas głęboki sens i jest przedłużeniem oraz skonkretyzowaniem naszych osobistych pragnień. Natomiast dla pracowników naszego domu, w którym mieści się Środowiskowy Dom Samopomocy i mieszkania wspierane - Kręgi Wsparcia są sposobem pracy pełnym szacunku wobec każdego człowieka. Sposobem, który pozwala im odkrywać potencjał osób z niepełnosprawnością intelektualną i pracować kreatywnie.

Bardzo ważny jest „kręgowy aspekt” pracy na potencjale osób z niepełnosprawnością intelektualną. Oczywiście, staramy się wspierać te osoby w niwelowaniu ich trudności, ale

pamiętamy, że najpiękniejsze sukcesy najczęściej odnosimy w sferach, które są naszymi mocnymi stronami. To zmienia nasz świat na piękniejszy i bardziej przyjazny. Sami czujemy się jego pełnowartościową częścią. Jesteśmy widzialni i dobrze się z tym czujemy. Bez względu na ograniczenia, które przecież ma każdy z nas.

(autorka: Kasia Karczevska)

III. MOCNE STRONY MODELU KRĘGÓW WSPARCIA

3.1. Kręgi Wsparcia jako organizacja ucząca się

„Organizacja ucząca się” to koncepcja opisana po raz pierwszy przez Petera Senge'a (1990) jako organizacja, w której ludzie nieustannie się uczą i zwiększają swoje możliwości tworzenia. Składa się ona z pięciu głównych elementów (dyscyplin uczenia się): **uczenia się zespołowego, wspólnej wizji, rozpoznawania modeli mentalnych, mistrzostwa osobistego i myślenia systemowego**. Są one dynamiczne i wzajemnie na siebie oddziałują, a szczególne znaczenie ma myślenie systemowe jako czynniki integrujący wszystkie dyscypliny uczenia się (Senge 1990, 2012). Głównym założeniem myślenia systemowego jest umiejętność postrzegania organizacji jako całości z jednoczesnym uwzględnianiem poszczególnych elementów składowych i interakcji pomiędzy nimi. Dzięki niemu możemy dostrzec zjawiska zachodzące w organizacji i w jej otoczeniu oraz wielokierunkowe, dynamiczne relacje między nimi. Mistrzostwo osobiste rozumiane jest jako proces ciągłego udoskonalania swoistego sposobu postrzegania rzeczywistości oparty na dostosowaniu do zmieniających się warunków otoczenia. W organizacji uczącej się konieczne jest zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności, doskonalenie kwalifikacji oraz tworzenie nowych pomysłów i rozwiązań przez wszystkich pracowników. Kolejnym ważnym elementem jest wspólna wizja przyszłości. Polega ona na budowaniu wspólnej tożsamości opartej na poczuciu sensu działalności. Wymaga określenia systemu wartości i misji, które są uznawane przez wszystkich członków organizacji. Dzięki pobudzaniu kreatywności, tworzeniu nowych sposobów działania opartych na podejmowanie ryzyka i eksperymentowaniu pozwala pobudzić długotrwałe zaangażowanie członków organizacji. Następnym elementem - modele myślowe – rozumiany jest przez Petera Senge'a (1990) jako ukryte założenia i uogólnienia. Pomagają one rozumieć zjawiska wpływających na sposób ich interpretowania, odkrywanie braków i błędów w postrzeganiu świata. Ważnym elementem jest zespołowe uczenie się polegające na rozwijaniu w grupie umiejętności zdobywania

i akumulowania wiedzy. Członkowie grupy wspierają siebie nawzajem, umożliwiają dostęp do swoich informacji, sposobów pracy, a ich połączony potencjał prowadzi do innowacyjnego i dobrze skoordynowanego działania (Kudelska 2013).

Jak pisze Katarzyna Kudelska (2013, s.8) „organizacja ucząca się jest miejscem, gdzie pielęgnuje się nowe i rozwojowe wzorce myślenia, gdzie realizuje się kolektywne aspiracje oraz gdzie ludzie bez przerwy uczą się, jak wspólnie się rozwijać”.

Model Kręgu Wsparcia wykorzystuje założenia organizacji uczącej, stwarzając szansę na stały rozwój, wzajemne wsparcie oraz zaangażowanie wielu podmiotów. Uczą się wszyscy członkowie zespołu - zarówno profesjonaliści (kadra placówek, jej pracownicy) rozwijając swoje kompetencje zawodowe, kreatywność i empatię, ale także budując nowe relacje z podmiotami spoza miejsca pracy, jak i same osoby z niepełnosprawnością, członkowie ich rodzin, przedstawiciele środowiska lokalnego. Uczenie się przebiega na wielu poziomach, jest procesem stałym, pozwalającym na budzenie się ciągłej refleksji, poszukiwanie nowych rozwiązań, otwarcie na zasoby każdego członka Kręgów Wsparcia.

3.2. Korzyści płynące z pracy w Kręgach Wsparcia

Praca w modelu Kręgów Wsparcia przynosi wiele korzyści. Na stronie www.kregiwparcia.pl (dostęp: 24.02.2024) pokazujemy przykłady pozytywnej zmiany, które zaszły w sytuacji osób, rodzin, placówek i społeczności.

Najważniejsze korzyści i szanse jakie niesie ze sobą model Kręgów Wsparcia to:

- Personalizacja wsparcia i praca poprzez planowanie skoncentrowane na osobie opiera się na wydobywaniu zasobów i potencjałów osoby oraz tworzy szansę na rzeczywisty rozwój.
- Planowanie skoncentrowane na osobie daje możliwość w oparciu o to co jest dla danej osoby ważne oraz co jest jej potrzebne w codziennym funkcjonowaniu. Daje szansę stworzenie wsparcia „szytego na miarę” i koordynację działania różnych osób i podmiotów.

- Przyszłość zaczyna się dziś. Osoby z niepełnosprawnościami wspierane są od najmłodszych lat w zakresie samodzielności, podejmowania decyzji i udziału w społeczności lokalnej.
- Model kręgowy to szansa dla rodzin, które zastanawiają się nad zabezpieczeniem przyszłości swojego dziecka, tak aby zostało w środowisku lokalnym, a nie trafiło do DPS.
- Tworzone jest środowisko rodziców, które wzajemnie się wspiera i współpracuje z profesjonalistami.
- Kręgi Wsparcia - tworzone są sieci osobistego wsparcia osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Rozwijane są relacje i więzi, a także łączony jest świat formalny i nieformalny.
- Poprzez współpracę ze środowiskiem lokalnym i tworzenie sieci sojuszników, wykorzystywane są zasoby środowiskowe i możliwości różnych usług społecznych.
- Podmioty włączają perspektywę środowiskową jako główny kierunek ich rozwoju.
- Profesjonaliści dzielą się odpowiedzialnością oraz wzbogacają swoją perspektywę o pracę na zasobach, planowanie skoncentrowane na osobie oraz budowanie bezpiecznej przyszłości i kręgów wsparcia.
- Model Kręgów to całościowa propozycja dla każdego środowiska lokalnego, zarówno dla placówek, jak i organizacji, które chciałyby skutecznie wdrożyć perspektywę deinstytucjonalizacji.

3.3. Kręgi Wsparcia - propozycja dla organizacji

Model Kręgów Wsparcia to kompleksowa propozycja wsparcia środowiskowego, która opiera się o zasoby osoby z niepełnosprawnością, rodziny, społeczności i wykorzystanie usług społecznych. Realizacja tego modelu wyraża się w podejściu, że najważniejszy jest człowiek, a wokół niego tworzony jest osobisty krąg, który wspiera go w dobrym życiu w społeczności lokalnej. To propozycja dla każdej placówki, organizacji i instytucji, która chce zmierzać w kierunku podejścia środowiskowego i deinstytucjonalizacji.

Jeśli organizacja chciałaby wdrażać model Kręgów Wsparcia to powinna przemyśleć włączenie tego podejścia w swoją strategię rozwoju - w celach, wartościach i metodach pracy. Podjęcie wyzwania związanego z wprowadzaniem zaproponowanego przez nas modelu to przejście od perspektywy instytucjonalnej do perspektywy środowiskowej.

Ryc. 3. Logo Kręgów Wsparcia (autor: Monika Mazurek)

Źródło: Stowarzyszenie BORIS

W tabeli nr 2 zawarte są wyróżniki Modelu Kręgów Wsparcia oraz deklaracja placówki/organizacji dotycząca chęci realizacji wizji i kierunku rozwoju środowiskowego. Podmiot, który realizuje tę „ścieżkę” ma prawo do używania logo Kręgów Wsparcia (ryc.3) po uprzednim otrzymaniu zgody organizatorów (BORIS i PSONI Gdańsk).

Tabela nr 2. Najważniejsze wyróżniki Modelu Kręgów Wsparcia i zastosowanie ich w placówce/organizacji

WYRÓŻNIKI MODELU KRĘGÓW WSPARCIA	ZAZNACZ
Podmiot strategicznie i całościowo włącza model Kręgów Wsparcia w swoje działania.	
Podmiot opiera swoje działanie na założeniach Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych oraz na takich wartościach, jak: godność, inkluzja, różnorodność, niezależność, podmiotowość, praca na zasobach, empowerment.	
Głównym celem jest wspieranie dobrego, niezależnego i godnego życia osoby z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej.	
Planowanie skoncentrowane na osobie (PSO) to fundament wsparcia w placówce / organizacji. Człowiek jest zawsze w centrum procesu uwagi i wsparcia.	
Planowaniem skoncentrowanym na osobie są objęci (docelowo) wszyscy uczestnicy placówki/organizacji i każdy ma swojego pracownika kluczowego.	
Tworzone są Kręgi Wsparcia - osobiste sieci wsparcia, które składają się z osób ze sfery formalnej i nieformalnej.	
Budowane jest partnerstwo profesjonalistów - rodziny. Odbywa się wspólna praca nad planowaniem skoncentrowanym na osobie i wizją bezpiecznej przyszłości.	
Opiekunowie / rodzice są wspierani w ich dobrostanie i rozwoju oraz tworzeniu form samopomocy.	
Osoby z niepełnosprawnością wspierane są do uczestnictwa w społeczności w oparciu o planowanie skoncentrowane na osobie.	
Tworzona jest sieć sojuszników środowiskowych wokół idei Kręgów Wsparcia. Sojusznicy aktywnie współpracują i współtworzą lokalny system deinstytucjonalizacji.	
Podmiot sam tworzy i/lub aktywnie korzysta z usług społecznych, które są potrzebne dla dobrego życia osób z niepełnosprawnością i rodzin.	
Podmiot dba o swój rozwój i jest organizacją uczącą się.	

Źródło: opracowanie własne.

ZAKOŃCZENIE

Komplementarne wdrażanie modelu daje szansę na skoncentrowanie uwagi i wsparcia na osobie z niepełnosprawnością. Jest ona w centrum wszystkich skoordynowanych ze sobą i uwspólnionych działań. Liczne przykłady pozytywnej zmiany w życiu osób z niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzin w Polsce potwierdzają słuszność podejmowanych działań i dają szansę na nowe podejście oparte o działanie środowiskowe. Model staje się coraz bardziej rozpoznawalny w przestrzeni systemu wsparcia osób i rodzin z niepełnosprawnością intelektualną, zatacza coraz szersze kręgi, obecny jest w kilku nawet odległych od siebie miejscach Polski.

Kręgi Wsparcia są propozycją wspierania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin przez całe życie. Obejmują nie tylko różne etapy życia, ale także różne jego sfery/zakresy, pozwalając „włączać” ciągle nowych „uczestników” kręgów. Ich stałe ewoluowanie, poszukiwanie nowych sojuszników pozwala budować i rozwijać sieci kontaktów lokalnych. Są szansą na dobre życie zarówno dla samych osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, jak i społeczności lokalnej. „Wspólne działania, wzajemne poznawanie się, kreowanie nowych rozwiązań i budowanie sieci wsparcia społecznego pozwalają zaspokajać potrzeby wielu osób. Nie tylko tych, którzy z racji swoich deficytów wymagają wsparcia otoczenia w różnych sprawach codzienności, ale także ich bliskich oraz innych osób” (Żyta, 2021, s. 118). Nie tylko praktyka, ale także badania naukowe potwierdzają, że Model Kręgów Wsparcia wspomaga osoby z niepełnosprawnością w drodze ku niezależnemu i bezpiecznemu życiu, a także pozytywnie wpływa na rozwój zachowań inkluzyjnych w środowisku społecznym (Żyta 2021, 2022).

Wierząc i wiedząc, że filozofia, założenia oraz zasady funkcjonowania Kręgów Wsparcia są odpowiedzią na potrzeby wielu środowisk, zwłaszcza tych marginalizowanych i potrzebujących szczególnego wsparcia, a także propozycją zgodnego z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (2006) i współczesnego podejścia do niepełnosprawności, wierzymy, że nasze doświadczenia mogą stać się propozycją do rozwoju nowych działań dla wielu organizacji i placówek. Mogą stać się realną propozycją dla działań deinstytucjonalizacyjnych.

Bibliografia

Błędowski P. (red.) (2021). *Raport. Deinstytucjonalizacja opieki długoterminowej w Polsce. Cele i wyzwania*. Koalicja „Na pomoc niesamodzielnym”, Warszawa.

<https://canchild.ca/en/research-in-practice/f-words-in-childhood-disability>, dostęp: 27.02.2024

<https://kregiwsparcia.pl/zeszyty/>, dostęp: 26.02.2024.

<https://plan.ca/>, dostęp: 27.02.2024

Jordan P, (2021) *Udane życie i bezpieczna przyszłość*, Zeszyt edukacyjny, Stowarzyszenie BORIS, Warszawa

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (2006). Dz. U. z dn. 25 października 2012 r. Poz.1169.

Kudelska K. (2013). Organizacja ucząca się w świetle współczesnych koncepcji zarządzania. *Warmińsk-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne*, nr 3.

Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (2001, 2009). Światowa Organizacja Zdrowia, Genewa.

Rymsza M. (2023). *Polityka deinstytucjonalizacji profesjonalnych praktyk pomocowych w perspektywie socjologicznej*. W: M. Rymsza (red.). *W stronę środowiskowych usług społecznych. Deinstytucjonalizacja praktyk pomocowych w Polsce i Europie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Senge P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Broadway Business, London.

Senge P. (2012)., *Piąta dyscyplina. Teoria i praktyka organizacji uczących się*. Oficyna Wydawnicza „Wolters Kluwer”, Warszawa.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

(<https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218>, dostęp: 27.02.2024)

www.kregiwsparcia.pl, dostęp: 26.02.2024.

Uchwała nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. w sprawie przyjęcia polityki publicznej pod nazwą Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)

(<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20220000767> dostęp: 27.02.2024)

Żyta A. (2021). *Inkluzja społeczna dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną a samostanowienie - Kręgi Wsparcia jako propozycja działań*. W: Z. Janiszewska-Nieścioruk

(red.). *Problematyczność inkluzji społecznej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami i o szczególnych potrzebach*. Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra.

Żyta A. (2022). Rodzice dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną wobec Kręgów wsparcia jako modelu pracy środowiskowej wspierającego inkluzję społeczną. Raport z badań fokusowych. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, T.XLI, z. 3.